

CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE

Istoria presei sătmărene

Nae Antonescu

1. *Biruința română - Conștiința română*
2. *Ogorul sătmărean*

Anul 1938 în istoria României marchează începutul unei dictaturi patronată de regele Carol al II-lea, care, prin mijlocirea unei noi Constituții, a desființat partidele politice existente atunci și a deschis calea partidului unic de tip totalitarist. Era atunci moda veacului în părțile răsăritene ale continentului european, dar și în Germania și în Italia. În consecință și în România criza ideologică începea să se manifeste viguros. Gazeta "Satu Mare" apărută în 1919 a fost nevoită să-și încheie existența, ea fiind organul politic al Partidului Național Țărănesc. La începutul anului 1938 au apărut ultimele numere.

În acest context de împrejurări orașul Satu Mare rămânea fără nici un organ de presă românesc, fapt inadecvat pentru o capitală de județ. Era atunci o perioadă tulbură de agitații politice revizioniste maghiare ajutate și de ideologia fascistă a veacului, o stare de neglijență generală, vechile concepții democratice cu partidele lor intrau în ilegalitate lăsând arena politică la dispoziția extremismelor naționaliste de toate categoriile.

În acele vremuri tulburi o seamă de ziariști români conștienți de imperativul național al momentului au început să redacteze cotidianul "Biruința română" "tribună zilnică independentă de informație și luptă naționalistă". Apare la 8 februarie 1938 sub conducerea unui Comitet de redacție, având sediul în strada Gh. Lazăr, nr. 5, și se imprimă la tipografia "Balogh" din Satu Mare în șase pagini.

Redactorii acestui cotidian sunt câțiva ziariști sătmăreni, cu o bogată activitate jurnalistică și culturală în perioada interbelică. "Cuvântul înainte" este semnat de dr. I. C. Barbul, personaj politic proeminent care îndemna pe toți cetățenii români din Satu Mare "să pășească totdeauna pe drumul cinstei și al demnității" (I, 1938, nr. 1 din 8 februarie, p. 2). Cotidianul este prezentat și de ceilalți redactori, în primul rând Augustin Dragomir (1915 - 1985), frate cu actualul director al Bibliotecii Academiei Române, Gabriel Ștrempel. Redactorul, în articolul "În loc de program" insistă asupra rolului pe care va trebui să-l îndeplinească noul cotidian "Biruința Română" : "Noi, care ne-am înrolat sub flamura acestei tribune de slovă românească urmărim stabilizarea prestigiului pe care trebuie să-l aibă aici la câțiva pași de frontieră, un ziar românesc" (I, 1938, nr. 1 din 8 februarie, p. 1).

Textul articolului este imprimat pe prima pagină, ca și cel al lui Mircea Lația, al doilea redactor, "Rolul presei de provincie", ale cărui idei erau în esență următoarele : "cotidianul trebuie să fie expresia fidelă a regiunii sătmărene, simțită ca o profundă necesitate națională" , "Un ziar local este deci spiritul unui ținut, al unei provincii chiar, afirmându-l, în toate caracterele și aspirațiile lui" (I, 1938, nr. 1 din 8 februarie, p. 1).

“Biruința Română” și-a recrutat colaboratorii dintre intelectualii fruntași ai orașului Satu Mare și din împrejurimi. Unul dintre aceștia a fost Octavian Ruleanu (1910 - 1993) născut de origine și profesor de limba și literatura română în Satu Mare, scriitor și colaborator al publicațiilor literare transilvănene din epocă, membru în Comitetul de direcție al prestigioasei reviste “Pagini literare” din Turda. La “Biruința Română” era titularul paginii de cultură și literatură. Cotidianul sătmărean avea în vedere cât mai multe categorii de cititori : publica periodic o rubrică a învățământului primar și liceal, una a femeii cu preocupări distincte, discuta problemele economice, îndeosebi cele agrare și avea corespondenți pentru Baia Mare, Seini, Arduș și Halmeu.

De la 19 februarie 1938 ziarul își schimbă denumirea în “Conștiința română” în credința că noul titlu exprimă mai clar posibilitatea de angajare a cetățenilor sătmăreni la întărirea ideii naționale, atacată atunci în mai multe părți ale țării. Cu schimbarea denumirii se observă și o mai bună organizare a profilului cotidianului sătmărean, ducând mai departe aceeași atitudine națională de apărare a granițelor românești, care, de altfel era și principalul motiv de apariție al ziarului. Eugen Seleș, directorul Liceului Mihai Eminescu din localitate asociază și activitatea “Astrei” sătmărene la programul cultural al “Conștiinței române”, sprijinind în același timp și revista “Afirmarea”, principala publicație literară a orașului Satu Mare din intervalul interbelic. În această perioadă de început a ziarului sătmărean colaborează : Florian Văsuțiu (gazetar, viitorul director al săptămânalului, “Ogorul sătmărean”), Mihai Bălaj (1909 - 1976) din Seini, Nicoale V. Ilieșiu, fost redactor la “Frontul” și “Granița”, Ioan Giurgea publicist, autorul volumului “Probleme școlare și naționale” (1938) și redactor la revista “Școala sătmăreană”.

Ziarul cultivă îndeosebi problemele culturale, educative și literare. Este menționată șezătoarea “Scriitorilor români din Ardeal” organizată de revista “Afirmarea” în 13 martie 1938 la care a conferențiat profesorul și scriitorul Victor Papilian, după care au luat cuvântul Constantin Gh. Popescu, redactor șef al “Afirmării”, M. G. Samarnieanu, directorul revistei “Familia” din Oradea, Octavian Ruleanu, Dumitru Hinoveanu (1905 - 1963) poet din Seini, Al. Negură din Arad, Septimiu Popa din Cluj. Publicul sătmărean a fost pregătit pentru acest eveniment de articolul “Sub falduri spirituale” ale lui Augustin Dragomir: “Mîine Sătmarul va trăi clipe festive sub faldurile spirituale” (I, 1938, nr. 29 din 13 martie, p. 1). Ca numai peste o săptămână actorul Constantin Tănase să fie primit cu onoruri speciale în Satu Mare.

Începând cu 1938 ziarul organizează o redacție specială pentru părțile sălăjene, cu sediul în Zalău. Rubrica de cultură se numește acum “Sătmarul cultural” la care colaborează și Ion Groșanu, viitorul redactor al refugiaților din București, “Ardealul”. Cu prilejul înmormântării poetului Octavian Goga (mai 1938) “Conștiința română” apare în chenar de doliu.

Anul 1939 al cotidianului sătmărean a fost dominat de ofensiva împotriva revizionismului maghiar, tot mai mult în atac, susținut și de fascismul italian și cercurile hitleriste. Ideea “imperativului național” devine axa de bază a ziarului “Conștiința română”, care-și sărbătorește un an de apariție în condițiile unei mari instabilități politice. Augustin Dragomir încearcă un bilanț retrospectiv al anului ce s-a scurs de la întemeierea “Conștiinței române”, chiar și numai apariția zilnică, fără subvenții, o consideră o realizare și în

condițiile în care asigura publicitatea gratuită asociațiilor caritabile. Condițiile de lucru ale celor trei redactori, Augustin Dragomir, Mircea Lația și Florian Văsuțiu erau dintre cele mai grele. Cel de-al doilea redactor mărturisește : “În camera mea înghețase apa în lighean și ne-am scris fiecare articolul fără să mai simțim că ne dejeraseră degetele pe stilouri.” Încep să colaboreze în acest timp I. V. Munteanu, un mai vechi gazetar ardelean, Andrei Radu și Dariu Pop.

Rezultatele primului an de apariție au fost consemnate în presa bucureșteană și în “Cronica” de Baia Mare redactată de Gh. Crișan : “Un an de apariție. Cotidianul din Satu Mare s-a zămislit acum un an, într-o cameră înghețată, numai din căldura sufletească a celor trei tineri redactori: Dragomir, Mircea și Văsuțiu, trei tineri decisi să-și singereze sufletele alese pe rugul pe care au pierit atâția”. Izbânda lor, izbânda entuziasmului tineresc ce i-a animat este într-adevăr o sărbătoare, o sărbătoare mult mai mare decât o simt cei ce ar trebui să-i sărbătorească” (Gh. Crișan, “Laudă lor ...”, în “Cronica”, IV, 1939, nr. 6 din 8 februarie, p. 1).

Situația politică internațională devenea tot mai acută , popoarele se agitau și se pregăteau pentru cel de-al doilea război mondial. Ocuparea Cehoslovaciei de către Hitler în 1939 (martie) a creat o reală panică și în opinia publică românească. Norii grei amenințau și România, mai cu seamă pentru că nu aveam atunci o politică națională prea sigură. “Conștiința română” înființează atunci și o redacție la București iar Nicolae Iorga scrie articole mobilizatoare, cu fulgere și trăznete în ziarul “Neamul românesc”, texte ce sunt reproduse în cotidianul sătmărean.

Începuse cel de-al doilea război mondial și România nu era departe de ostilități. După două săptămâni “Conștiința română” scrie : “Istoria ne învață că cel ce dă semnalul de război n-are prea multe șanse de a gusta din nectarul păcii” (Augustin Dragomir, “15 zile de război”, II, 1939, nr. 209 din 17 septembrie, p. 1).

În anul 1939 apar colaboratori noi : Titus L. Roșu, fost profesor de istorie în Satu Mare, în 1939 la Oradea colaborator al revistei “Familia”, N. Vij (pseudonimul lui Constantin Gh. Popescu, redactorul “Afirmării”), iar pagina literară dobândește un nou nume : “Conștiința literară” : “Prezentăm astăzi cititorilor noștri o inovație. E pagina literară a ziarului, rezervată fiecărui sfârșit de săptămână” (Octavian Ruleanu, “Rînduri pentru cultură”, II, 1939, nr. 278 din 10 decembrie p. 3). Această pagină a consemnat activitatea scriitoricească din Satu Mare, evenimentul de seamă a fost socotit conferința lui Ionel Teodoreanu la Satu Mare, intitulată “Cum am scris *La Medeleni*”. Ziarul “Conștiința română” i-a închinat un număr de articole semnate Octavian Ruleanu, Constantin Gh. Popescu și alții.

Anul 1940 evoluează sub același cer de amenințări la soarta țării. În atenția cotidianului sătmărean era mereu păzirea frontierei de vest. Subiect constant, politic și cultural prin mijlocirea editorialelor, tot mai mult semnate “Conștiința română”. În această perioadă de tensiuni etnice apare colaborarea masivă a poetului Ion Șugariu. “Conștiința română” rămâne la postul ei de veghe și după dispariția săptămânalului “Ogorul sătmărean”. Era deci singurul ziar românesc care se tipărea atunci în Satu Mare.

Evenimetele politice s-au precipitat de așa manieră încât Dictatul de la Viena din 30 august 1940 și-a spus nefast cuvântul. Era urmarea directă a unei politici rău gândite de

către oamenii care au condus România de atunci, ca și proliferarea mișcărilor extremiste internaționale, fasciste sau comuniste. După răpirea Basarabiei și Bucovinei de nord de către comuniștii ruși a urmat Transilvania de nord. Trupul țării fusese ciopârțit. Ultimul număr al cotidianului “Conștiința română” se tipărește la data de 31 august 1940, ultima tipăritură periodică românească din Satu Mare, care încheie perioada interbelică.

La fel ca mulți alții, și redactorii “Conștiinței române” s-au refugiat în partea de sud a Transilvaniei și începând cu 12 septembrie anunță tipărirea cotidianului sătmărean, într-o nouă serie, la Lugoj, păstrând același titlu și se imprimă în patru pagini : “Tribună zilnică independentă de luptă și naționalistă”. Colaboratori : Ion Groșanu, Vasile Negreanu, Grigore Bugarin, Fane George Pajiște, directorul revistei “Litera” de la Arad, Florian Văsuțiu. Ultimul număr al “Conștiinței române” a apărut la Lugoj : 1940, nr. 204 din 13 octombrie.

Astfel își încheie existența zilnică ultimul cotidian sătmărean românesc din intervalul interbelic. A avut o viață zbuciumată dominată de tensiuni politice și interetnice, cu însemnate privațiuni materiale, uneori lipsit de sprijinul oficial, dar cu răbdarea și cu sacrificiul celor trei redactori și colaboratori a înscris o pagină glorioasă în istoria presei sătmărene românești.

X
X X

Gazeta “Ogorul sătmărean” a apărut de la 10 decembrie 1939 și până la 14 iulie 1940. Publicația a fost redactată de câțiva tineri intelectuali și publiciști proveniți îndeosebi din mediul rural și avea ca scop ridicarea materială și morală a țărănimii. În articolul program al gazetei, directorul ei, Florian Văsuțiu scrie : “Grupați în jurul acestei gazete săptămânale “Ogorul sătmărean”, un mănunchi de tineri ridicați din mijlocul păturii țărănești, pornim azi la drum, în dorința de a ajuta guvernul în marea operație întreprinsă : ridicarea satelor.” Din chiar primul număr, Eugen Seleș, directorul Liceului Mihai Eminescu, se raliază ideilor gazetei sătmărene : “Acest ziar își ia drumul spre satele noastre” scrie în articolul intitulat “Drum bun”, apărut în primul număr.

Câteva cuvinte despre conducătorul gazetei sătmărene. Florian Văsuțiu era originar din Valea Vinului, județul Satu Mare. A lucrat în toate formele gazetărești : corector, reporter, redactor la unele ziare sătmărene : amintim doar “Gazeta” și “Frontul”. A fost corespondent de presă la “Noua gazetă de vest” din Oradea, la “Ecolul” și “Știrea” din Arad, “Curierul” din Deva. A colaborat la “Cronica” din Baia Mare, la “Nord-Vestul” lui Dimitrie Șeptilici. A înființat o editură legată de “Ogorul sătmărean” în care a apărut un singur volum, “Boli molipsitoare la animale”, de dr. Ștefan Piersic, prim medic veterinar al județului Satu Mare. În anul 1942 a publicat monografia “Sanatoriul de tuberculoză Georgiu” într-o editură din Timișoara. În anul 1945 a editat “Calendarul de la Orăștie”. A scris și literatură. Volumul “Frământări” a rămas în manuscris și cuprinde următoarele capitole : “Cuscrii”, “În căutarea sănătății”, “Angajamentul” și “Confidențe”.

“Ogorul sătmărean” a înființat diverse rubrici legate de tematica agricolă rurală, școlară, bisericească, industrie, îngrijirea animalelor, economie casnică. Pagina “Agricultura

sătmăreană” este redactată de Camera agricolă și cea de industrie și comerț. Potrivit programului gazetei, acela de a sprijini țărănimea, gazeta condusă de Florian Văsuțiu are în vedere și ridicarea economică a Țării Oașului, tipărind diverse corespondențe cu privire la această parte a județului Satu Mare.

“Ogorul sătmărean” are colaborări literare. Semnează poezii : Dumitru Hinoveanu - “Se aude o doină”, Darius Pop - “Pastel”, Gh. Crișan - “Popas”, “Când mă frământ”. În aprilie 1940 se comemorează cinci ani de la moartea lui Panait Istrati. Sunt menționați apoi scriitorii români care au vizitat orașul Satu Mare : Ionel Teodoreanu în decembrie 1939 : “Timp de trei ore, publicul sătmărean, care nu este obișnuit cu astfel de manifestări, a admirat frumoasa conferință a lui Ionel Teodoreanu”, scrie gazeta. De asemenea este amintit profesorul universitar Liviu Rusu, care a conferențiat în cadrul “Astreii sătmărene” despre “Națiune și cultură”. Și bătrânei societăți din Transilvania i se dedică o pagină care expune meritele ei pentru progresul poporului român.

Pentru cititorul de la sate se publică poezii populare, povești, cum este “Soacra cu trei nurori”, creații literare accesibile țăranimii. Cele mai multe reportaje le semnează Horia Gheorghită, jurnalist sătmărean, cărora li se adaugă și folclor din zonele Codrului și ale Țării Oașului. Există în paginile gazetei și numeroase știri din lumea sătească. La pagina culturală au colaborat : Ion Șugariu, Octavian Ruleanu, Aurel Peia, Petru Coza, Horia I. Gheroghiță, Grigore Rîțiu. “Ogorul sătmărean” a avut un program iluminist îndeosebi cu privire la protecția muncitorului agricol sătmărean.

Three Newspaper in Satu Mare (Summary)

The three newspaper presented in our article belong to the latest examples of the Romanian press in the fourth decade of our century. It's about 1938-1940, before the unhappy Diktat of Vienna in 1940, when the parts of Satu Mare were given to the Hungarian rule of those times. A specific characteristics of those three periodicals was the fight against the Hungarian tendency for revising which strongly manifested itself, being supported by the German hitlerism and the Italian fascism.

It was the time after the ceasing of the “Satu Mare” gazette, at the beginning of 1938 and that's why there was the need of some representants of the Romanian press in Satu Mare. Thus, “The Romanian Victory” starts in February 1938, but it ceases after only ten issues, changing into the daily paper “The Romanian Consciousness” which is printed between 1938 and August 31th, 1940. After this period, another printing, in refuge, is tried in Lugoj.

“The Romanian Consciousness” has three editors: Augustin Dragomir, Mircea Lația and Florian Văsuțiu. It was the paper of the people in Satu Mare, a paper that fought keeping the Romanian borders in their natural space, checked by history, but it also ceased in the autumn of the year 1940 and, together with it, the whole Romanian press in Satu Mare.

Contributors: Eugen Seleș, Octavian Ruleanu, Constantin Gh. Popescu (these both editors at the magazine "Afirmarea").

"Ogorul Sătmărean" was printed between 1939-1940 under newspaperman Florian Văsuțiu who had as a main purpose the material and moral development of the peasantry in Satu Mare. It also had literary contributions: Ion Șugariu, Gh. Crișan, D. Hineanu, Oct. Ruleanu, Aurel Peia, Petru Coza, Horia I. Gheorghiță.